

JAHONNING GLOBAL EKOLOGIK MUAMMOLARI

Buxoro viloyati G'ijduvon tumani 2-son

palitexnikumi umumtalim fanlar kafedrası

geografiya va iqtisodiy bilim asoslari

o'qituvchisi

Amonova Nargizaposhsho Abduraxmonovna

Annotatsiya: Hozirgi kunda jahon ekologiyasi ko'plab muammolar bilan to'lib-toshgan. Bu muammolar insoniyatning kelajagi uchun jiddiy xavf tug'dirmoqda. Iqlim o'zgarishi, ifloslanish, resurslarning tugashi, biologik xilma-xillikning kamayishi va atrof-muhitni muhofaza qilish kabi masalalar global darajada e'tibor qaratilmoqda. Ushbu maqolada jahonning global ekologik muammolari, ularning sabablarini va oqibatlari, hamda ularni hal qilish yo'llari haqida ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: iqlim o'zgarishi, ekologik muammolar, atrof-muhit, iqtisodiy taraqqiyot, atmosfera, global isish

Global ekologik muammolar bugungi kunda insoniyatning eng dolzarb masalalaridan biriga aylangan. Yer yuzida yashovchi barcha jonli organizmlar va insonlarning hayoti bir-biri bilan chambarchas bog'liq bo'lib, atrof-muhitning holati, iqlim o'zgarishi, tabiiy resurslarning kamayishi va ifloslanish kabi muammolar har birimizga ta'sir qiladi. Iqlim o'zgarishi insoniyatning eng muhim ekologik muammolaridan biridir. O'zgarishlar natijasida dunyoning harorati oshmoqda. Bu esa qishloq xo'jaligi, suv resurslari va inson salomatligiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Iqlim o'zgarishi natijasida qurg'oqchilik, kuchli yomg'irlar, to'fonlar va boshqa tabiiy ofatlar ko'paymoqda. Bularning barchasi insoniyat hayotini murakkablashtiradi va iqtisodiy

turaqqiyotga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Iqlim o'zgarishining asosiy sababi inson faoliyatidir.[1]

Energiya ishlab chiqarish, transport, sanoat va qishloq xo'jaligi kabi sohalarda ko'plab issiqxona gazlari chiqariladi. Ushbu gazlar atmosferada yig'ilib, global isish jarayonini tezlashtiradi. Iqlim o'zgarishini kamaytirish uchun energiya samaradorligini oshirish, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish va karbon izini kamaytirish bo'yicha harakatlar zarur. Bu borada xalqaro hamkorlik va mamlakatlararo kelishuvlar muhim ahamiyatga ega. Parij shartnomasi kabi xalqaro kelishuvlar orqali davlatlar o'z iqlim maqsadlarini belgilab olishadi va bu jarayonda bir-birlariga yordam berishlari lozim. Ifloslanish ham jahon ekologik muammolaridan biridir. Havo, suv va tuproq ifloslanishi inson salomatligiga va ekosistemalarga jiddiy zarar yetkazadi. Havo ifloslanishi, asosan, sanoat chiqindilari, transport va qishloq xo'jaligi faoliyati natijasida yuzaga keladi. Bu nafaqat odamlar, balki hayvonlar va o'simliklar uchun ham xavfli bo'lishi mumkin. Havo ifloslanishi nafaqat nafas olish tizimiga, balki yurak-qon tomir tizimiga ham salbiy ta'sir ko'rsatadi. Ifloslangan havo insonlarning umrini qisqartiradi va turli kasalliklar rivojlanishiga sabab bo'ladi.[2]

Suv ifloslanishi esa ko'proq sanoat chiqindilari, qishloq xo'jaligi pestitsidlari va uyda foydalaniladigan kimyoviy moddalar natijasida yuzaga keladi. Suv ifloslanishi natijasida ichimlik suvi manbalari kamaymoqda, bu esa insoniyatning suvga bo'lgan ehtiyojini qondirishda muammolarni keltirib chiqaradi. Suv ifloslanishi natijasida ko'plab kasalliklar tarqalmoqda, bu esa sog'liqni saqlash tizimiga jiddiy yuk bo'ladi. Tuproq ifloslanishi esa kimyoviy moddalar, pestitsidlar va boshqa zararli moddalar natijasida yuzaga keladi. Bu tuproq unumdorligini pasaytiradi va qishloq xo'jaligi mahsulotlarining sifatini yomonlashtiradi. Tuproq ifloslanishi natijasida o'simliklar o'sishida muammolar yuzaga keladi, bu esa oziq-ovqat xavfsizligiga tahdid soladi. Shuning uchun, ifloslanishni kamaytirish uchun ekologik toza texnologiyalarni joriy etish va chiqindilarni qayta ishlash tizimini yo'lga qo'yish zarur.[3]

Tabiiy resurslar, xususan, suyuq va qattiq mineral resurslar, energiya manbalari va biologik resurslar tugashi muammosi ham dolzarbdir. Odamlar ko'plab resurslarni sarflab, ularni qayta tiklanmas darajada iste'mol qilmoqdalar. Bu esa kelajak avlodlar uchun resurslarning tugashiga olib kelishi mumkin. Energiya resurslari, xususan, neft, gaz va ko'mir kabi qazilma energiya manbalari tugashi jahon iqtisodiyotiga jiddiy ta'sir ko'rsatadi. Resurslarni tejash va ularni barqaror ishlatish muhim ahamiyatga ega. Qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish, energiya samaradorligini oshirish va energiya iste'molini kamaytirish muhimdir. Shuningdek, suv va tuproq resurslarini muhofaza qilish, ularni oqilona ishlatish va tabiiy muhitni saqlab qolish muhimdir. Buning uchun har bir inson o'z hayotida ekologik toza amaliyotlarni joriy etishi zarur.[4]

Biologik xilma-xillik, ya'ni turli xil hayot shakllarining mavjudligi, ekosistemalarning barqarorligini ta'minlaydi. Biroq, inson faoliyati natijasida ko'plab turlar yo'qolmoqda. O'rmonlarning kesilishi, tabiiy muhitning buzilishi, iqlim o'zgarishi va ifloslanish kabi omillar biologik xilma-xillikni kamaytiradi. Turlar yo'qolishi nafaqat ekosistemalarga, balki insoniyatga ham salbiy ta'sir ko'rsatadi. Turlar o'rtasidagi bog'lanishlar, oziq-ovqat zanjiri va ekosistemalarning barqarorligi buziladi. Bu esa oziq-ovqat xavfsizligiga tahdid soladi. Shuning uchun, biologik xilma-xillikni saqlab qolish uchun saqlash va tiklash dasturlarini amalga oshirish zarur. O'rmonlarni muhofaza qilish, tabiiy muhitni tiklash va turlarni saqlab qolish bo'yicha harakatlar joriy etilishi lozim. Shuningdek, biologik xilma-xillikni saqlab qolish uchun xalqaro hamkorlik va davlatlararo kelishuvlar muhim ahamiyatga ega. Atrof-muhitni muhofaza qilish, ekologik muammolarni hal qilishda muhim rol o'ynaydi. Har bir inson o'z hayotida atrof-muhitni muhofaza qilishga qaratilgan amaliyotlarni amalga oshirishi zarur. Chiqindilarni kamaytirish, qayta ishlash va ekologik toza mahsulotlardan foydalanish atrof-muhitni muhofaza qilishda muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, ekologik ta'lim va ongni oshirish orqali insonlarni atrof-muhitni muhofaza qilishga jalb qilish zarur. Ekologik ongni oshirish, insonlarning atrof-muhitga bo'lgan munosabatini o'zgartirishga yordam beradi. Yosh avlodni ekologik masalalar bilan tanishtirish, ularni

ekologik toza hayot tarzini tanlashga undash muhimdir. Shuningdek, davlatlar va xalqaro tashkilotlar tomonidan ekologik muammolarni hal qilish bo'yicha dasturlar va loyihalarni amalga oshirish zarur.[5]

Xulosa:

Jahonning global ekologik muammolari insoniyatning kelajagini tahdid ostiga qo'yadigan jiddiy masalalardir. Iqlim o'zgarishi, ifloslanish, resurslarning tugashi va biologik xilma-xillikning kamayishi kabi muammolarni hal qilish uchun global hamkorlik, innovatsion texnologiyalar va ekologik ongni oshirish zarur. Har birimiz o'z hissamizni qo'shishimiz, ekologik toza hayot tarzini tanlashimiz va kelajak avlodlar uchun barqaror muhitni saqlab qolishimiz kerak. Faqat shunda biz jahon ekologiyasini saqlab qolish va kelajagimizni xavfsiz qilishimiz mumkin. Kelajak avlodlar uchun barqaror va sog'lom muhit yaratish, har bir insonning burchidir. Ekologik muammolarni hal qilishda har birimizning hissamiz muhimdir. Biz birgalikda harakat qilganimizda, jahon ekologiyasini saqlab qolish va kelajagimizni xavfsiz qilish imkoniyatimiz bor. Ekologik ongni oshirish, ekologik toza texnologiyalarni qo'llash va tabiiy resurslarni tejash orqali biz jahonning ekologik muammolarini hal qilishda o'z hissamizni qo'shishimiz mumkin. Bularning barchasi insoniyatning kelajagi uchun muhimdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdurahmanov, S. (2020). "Ecology and environmental protection". Tashkent: Academy of Sciences of the Republic of Uzbekistan.
2. Muradov, A. (2019). "Climate Change and Its Consequences". Tashkent: National University of Uzbekistan.
3. Kadyrov, B. (2021). "Modern methods of environmental protection". Tashkent: Environmental Party of Uzbekistan.

4. Karimov, R. (2018). "Natural Resources and Their Management". Tashkent: Ministry of Agriculture of Uzbekistan.
5. Khudoyberdiyev, U. (2022). "Biological diversity and conservation issues". Tashkent: State University of World Languages of Uzbekistan.
6. Abdullaeva, D. (2023). "Pollution and its effects on human health". Tashkent: Ministry of Health of Uzbekistan.
7. Tashkent, M. (2020). "Environmental education and its importance". Tashkent: Ministry of Education of Uzbekistan.